



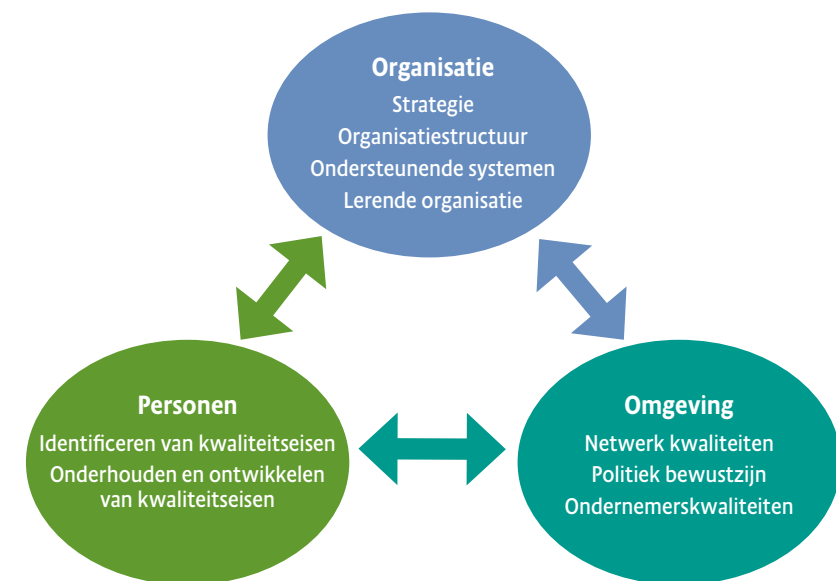
◀Bloemrijke akkerrand voor toename van biodiversiteit en als bufferzone.

foto Arminieke Duijnhik/BoerenNatuur



foto Lyda Dik

Plasdras, een effectieve maatregel in het weidevogelbeheer.



Figuur 1.
Beoordelingskader
professionalisering met
drie categorieën en
bijbehorende criteria.

Effectief ANLb vraagt om continue professionalisering van agrarische collectieven

In het agrarisch natuurbeheer spelen de agrarische collectieven een sleutelrol. In april 2025 promoveert Lyda Dik op onderzoek naar de professionalisering van deze collectieven. Die professionalisering is belangrijk voor een effectiever ANLb. Hoe verhoudt zich dit tot de geplande uitbreiding van het ANLb?

tekst Lyda Dik (WUR en gemeente Ede)

> Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb) is het belangrijkste instrument om boeren te stimuleren om de biodiversiteit op hun landbouwgrond te verbeteren. Daarbij komt het erop aan dat de collectieven sturen op de juiste beheermaatregelen op de juiste plek, en op zo veel mogelijk ruimtelijke concentratie daarvan. Dit vraagt om coördinatie op landschapsniveau en dus om samenwerking tussen boeren.

Bij de start van het nieuwe ANLb-stelsel was de verwachting dat met agrarische collectieven als intermediair de effectiviteit van het ANLb zou toenemen, omdat ze kennis hebben van landbouw en agrobiodiversiteit, en bovendien een uitgebreid netwerk hebben met de boeren in hun werkgebied. Uiteindelijk was de verwachting dat door samen te werken aan agrobiodiversiteit er onder andere een betere ruimtelijke concentratie van beheermaatregelen zou ontstaan.

Onderzoek professionaliteit collectieven

Ondanks de mogelijke voordelen van het werken met agrarische collectieven is er weinig bekend over de mate van professionalisering (figuur 1) in relatie tot een effectief ANLb. Het promotieonderzoek heeft zich daar specifiek op gericht. Er is gekeken naar het functioneren van de collectieven vanuit drie categorieën van professionalisering: organisatie, personen en omgeving. In het najaar 2019 is, om inzicht te krijgen in de mate van professionalisering, onder bijna alle collectieven een uitgebreide web-enquête gehouden. Met dank aan de samenwerking met BoerenNatuur hebben 38 van de 40 collectieven

meegedaan. De enquête liet zien dat er verschillen zijn tussen de collectieven, wat niet zo verwonderlijk is. Veel collectieven presteerden goed op de kenmerken die te maken hebben met het certificeringsproces. Denk aan de scheiding van taken tussen bestuur en uitvoering (uit de categorie organisatie), en de uitwerking van de kwaliteitseisen die gesteld worden aan mensen die bij het collectief werken (uit de categorie personen). Maar er zijn ook verbeterpunten die voor alle collectieven gelden. De belangrijkste zijn:

- Een gezamenlijke strategie (samen met boeren en bestuurders) waarin zaken staan verwoord als: wat willen we bereiken aan agrobiodiversiteit en waar en hoe gaan we dat realiseren? Dus: op welke leefgebieden gaan we ons inzetten, welke pakketten willen we waar inzetten om de kwaliteit van het leefgebied voor een bepaalde soort te realiseren en hoe doen we dat samen, zodat iedereen kan bijdragen? Belangrijke punten daarvoor zijn het beschikbaar zijn van ecologische kennis, opbouwen van het netwerk en benaderen van nieuwe deelnemers.
- Kennisontwikkeling van de boeren. De meeste

collectieven gaven aan dat ze aan kennisontwikkeling wilden gaan werken, maar dat vanwege de opstartfase daar op dat moment niet de prioriteit lag. Maar ze wisten ook nog niet hoe ze aan kennisoverdracht wilden gaan werken, bijvoorbeeld om de opkomst van de bijeenkomsten te vergroten. De ervaring heeft geleerd dat de beste aanpak is om samen naar buiten te gaan en daar te bekijken en te bespreken hoe het beheer ter plekke wordt aangepakt en wat dat kan opleveren.

Om te achterhalen of professionalisering van collectieven bijdraagt aan een effectief ANLb zijn de resultaten van de tussenevaluatie door de WUR in 2021 vergeleken met de resultaten van de enquête. Hieruit kwam naar voren dat door het ontbreken van een gezamenlijke strategie voor de bevordering van de agrobiodiversiteit, de kwaliteit van de deelnemers en de medewerkers – zoals veldmedewerkers en ecologen – de belangrijkste factoren zijn voor het realiseren van een effectief ANLb. In het promotieonderzoek is effectief ANLb gedefinieerd als het realiseren van ruimtelijke concentratie van beheermaatregelen.

Verschillende collectieven, verschillende vormen van professionalisering

Vanuit het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB) worden steeds meer maatregelen en subsidies beschikbaar gesteld waarmee agrarische collectieven aan de slag kunnen. Naast het bevorderen van de biodiversiteit via het ANLb, kunnen de collectieven nu ook beheer aanvragen voor verbetering van de waterkwaliteit en voor klimaatmitigatie en -adaptatie. Daarnaast vragen steeds meer publieke en private partijen aan de

agrarische collectieven of zij – naast het ANLb – bijvoorbeeld kunnen meedraaien in projecten voor natuurinclusieve landbouw of een bijdrage kunnen leveren aan het project On the way to PlanetProof van Friesland Campina. Het wordt daarom steeds belangrijker voor collectieven om vanuit een strategische visie te bepalen welke diensten ze naast het ANLb willen inzetten om bij te dragen aan meer biodiversiteit, een betere waterkwaliteit en klimaatadaptatie. Collectieven verschillen in hoe zij inzetten op de verbreding van biodiversiteit naar waterkwaliteit en klimaatadaptatie. Daarvoor zouden ze moeten werken aan een strategie om te bepalen wat voor collectief ze willen zijn en hoe ze dan gaan werken aan verbreding.

1. Collectieven die alleen ANLb doen, moeten investeren in kennisverbreding naar waterkwaliteit en klimaatadaptatie, vaardigheden om boeren te stimuleren om ook mee te doen aan beheer dat bijdraagt aan deze verbreding en uitbreiding van het netwerk, bijvoorbeeld de samenwerking met het waterschap.
2. Collectieven die ook publiek en privaat gefinancierde projecten uitvoeren moeten, naast het ANLb, ook uitvoering geven aan de ontwikkeling van een marketing- en verkoopstrategie om projecten binnen te halen bij publieke en private opdrachtgevers en het netwerk daarvoor uitbreiden.
3. Collectieven die ook zelf initiatief willen nemen als risicodragende, ondernemende organisaties moeten zich, naast wat hiervoor is genoemd, ook richten op de ontwikkeling van een risicomanagementstrategie om uiteenlopende initiatieven op te starten.

Veranderende omstandigheden, continue professionalisering

Agrarische collectieven hebben een centrale rol in het ANLb-systeem. Dat betekent dat ze samen met de overheid een gedeelde verantwoordelijkheid hebben dat de collectieven solide en betrouwbare partners zijn en blijven voor zowel de overheid als de boeren. Dit vereist een continu proces van professionalisering, waarbij de agrarische collectieven zich moeten (en kunnen) aanpassen aan voortdurende veranderingen in hun omgeving. Zo moet de strategie worden herzien als de randvoorwaarden van provincies en Rijk in het ANLb veranderen, en moeten ze investeren in kennis en kunde en monitoring, en het netwerk met boeren en externe partijen versterken. Van de overheden is daarvoor ondersteuning nodig, zowel financieel als in termen van tijdsbesteding.

Meer budget, meer focus

In 2024 besloot het kabinet om stapsgewijs €500 miljoen extra budget beschikbaar te gaan stellen voor het agrarisch natuurbeheer. Dit budget zal primair naar het ANLb gaan. Dat betekent dat collectieven ruim een viervoud van het huidige budget van 120 miljoen per jaar tot hun beschikking krijgen. Een heldere strategie van de collectieven wordt daarmee nog belangrijker om een effectieve inzet van mensen en middelen te realiseren. Het is belangrijk om als collectief te focussen op concentratie van beheermaatregelen op specifieke plekken. Dit draagt bij aan de beste ecologische omstandigheden op landschapsschaal voor zowel de natuur als de soorten die afhankelijk zijn van agrarische landschappen.

lydadik62@gmail.com